

Sluttrapport:
Forstudie: Bygg i tre
29. april 2009

Länsstyrelsen i Jämtlands län Strukturfonderna
Ank. 2009 -06- 2 3
Dnr. S.3044/-86-08

1. Sammendrag

Förstudien har arbetat vidare med huvudmålet som är beskriven i ansökan, arbetet i förstudien mynnat ut i en projektplan. Kluster initiativen har haft ett antal möten där arbetet har haft en klar inriktning på att skapa de bästa förutsättningar för att driva arbetet vidare i projektplanen. Vårt arbete har visat att vi har många saker gemensamt och som tjänar på att få en större arena för trä o skogs frågor på båda sidor gränsen genom ett gränsregionallt samarbete.

De olika kluster initiativen har gjort en kartläggning vilka olika aktiviteter rörande skog o trä relaterade frågor de och andra driver. Vilka synergi effekter gemensamma aktiviteter det skulle ge, och vilka frågor/aktiviteter som skulle må bra av att lyftas till en högre nivå. Möjligheterna att kunna driva frågor parallellt med ett utbyte mellan de olika regionerna. Näringslivet i de regioner där kluster initiativen verkar har fått ge sin syn på hur ett samarbete skall fungera och vilka frågor de vill lyfta. En kartläggning har också skett av vilka utbildningar som finns på respektive region, där redan idag ett samarbete inletts mellan Sverige o Norge. FoU och offentliga aktörer i de olika regioner medverkar också i insatser som idag drivs till största delen separat, där finns stora samverkans vinster att göra med att koppla ihop olika FoU projekt för att få ett större upptagningsområde och större resurser att tillgå både personellt och ekonomiskt.

Genom att sammankoppla de olika offentliga aktörerna ges en helt annan tyngd åt frågorna som gör att de kan lyftas upp till en helt annan nivå. Samarbete har också inletts med de Nationella träbyggnads strategierna i båda länderna. Arbetet har påvisat stora fördelar med ett gränsregionallt samarbete och fått mycket positiv feedback från de aktörer och målgrupper som vi vänt oss till, både vad gäller offentliga och privata aktörer.

2. Bakgrunn

Skog- og trebransjen har større betydning i Indre Skandinavia enn hva som er gjennomsnittet i Sverige og Norge. Atlas över INRE SKANDINAVIEN (Berger et al. 2004) beskriver (s. 12) dette geografiske området blant annet som en homogen naturgeografisk region og som en funksjonell region blant annet med hensyn til råstoff fra skogen. Dette synes å være et godt utgangspunkt til gjensidig erfaringsutveksling og ressursallokering.

Dette prosjektet tok utgangspunkt i de clustre/ clusterinitiativ som var avdekket og etablert i de ulike fylkene/län som inngår i Indre Skandinavia:

- Dalarna: DalaBIT med IUC Dalarna som operatør (operatør er i endring)
- Värmland: "VärmlandsBIT" med TUAB (Union Wood) som operatør (under etablering)
- Østfold/Akershus: Trebruket AS i Akershus og Østfold opprettet etter initiativ fra Treforum Akershus og Østfold med Norges Byggskole som operatør (under etablering)
- Hedmark: Trefylket og Trehusklyngen Innlandet med Tretorget AS som operatør.

I søknaden signaliserte en mulighet for å utvide dette i forhold til Oppland fylke i Norge og Gävleborg i Sverige. En mulighet som har vist seg realistisk. I løpet av prosjektperioden er

Trevekst i Oppland etablert med Landsbyen Næringshage AS som operatør og det er igangsatt et forberedende arbeid i Gävleborg med utgangspunkt i IUC Dalarna. I forprosjektet har det vært TUAB og Tretorget AS som er ansvarlige for å konkretisere hva et samarbeid mellom disse clustrene og deres medlemsbedrifter skal inneholde av mål og tiltak.

Prosjektet har ønsket å bidra til å videreutvikle kontakter som over tid har utviklet seg. Kontakter som for deler av bransjen blant annet er blitt opprettet og utviklet på arenaer som Trämärknaden i Karlstad, men som vi er enig i at kan forsterkes og videreutvikles. Erfaringene klyngene og våre partnere tilsier at det finnes et potensial gjennom grenseoverskridende samarbeid. Vi viser her til den opplevde nytten av uformelle møter som danner grunnlaget for denne prosjektplanen og til tidligere grenseoverskridende aktiviteter som har bidratt til å etablere noe kontakt mellom klyngene på begge sider av riksgrensen. Noen eksempler på prosjekter som har bidratt til økt kunnskap på tvers av riksgrensen er (varighet og prosjekteiere i parentes):

- Ved tregrensen (2001-2004) (Etableringsregion Karlstad og Silvinova AS overtatt av Torsby Utveckling AB og Tretorget AS)
- Trä utan grenser (2002-2004) (Torsby Utveckling AB og Tretorget AS)
- Norsk-svensk yrkesutdanning i Tre (2003-2005) (Norges Byggscole og Hammarö Utbildningscenter)
- Timmerhus (200x-200y) (IUC Dalarna og Norsk Laft/Bransjeforeningen for norske tømmerhusprodusenter)
- Nordisk Benchlearning (2004-2007) (NIBR/VS2010 Innlandet og Karlstads Universitet/CERUT)
- Industricollege (2006-2007) (Karlstad kommun og Norges Byggscole)

3. Mål

3.1 Forstudiens mål

Dette forprosjektet skulle resultere i en prosjektplan for hvordan en skal formaliseres samarbeidet for å kunne hente ut konkrete gevinster for bedriftene i de ulike klyngene og for å styrke og videreutvikle klyngene på en effektiv måte.

En viktig del var også å forankre prosjektet blant næringsliv, utdanningsaktører, FoU og hos de offentlige aktørene. Det skulle skje gjennom mindre og større møter.

Det overordnede målet for samarbeidet mellom klyngene og deres aktører var (og er): Ved å styrke skog- og treklyngene i Indre Skandinavia og deres noder skal treindustriens relative konkurransekraft forbedres.

For oppstart av prosjektet så mente vi at dette blant annet skal kunne gjøres ved å:

- * Etablere en arena for læring og erfaringsutveksling, for utveksling av informasjon og ideer og for etablering av nye grenseoverskridende prosjekter basert på pågående aktiviteter i de 4 klyngene.
- * Profilere klyngene i The Wood Region slik at den regionale og nasjonale satsingene på disse initiativene øker.
- * I et trippel helix perspektiv bidra til økt kontakt mellom aktørene i de 4 klyngene. Særlig vektlegges tiltak som er rettet mot ungdom.

* Være en felles plattform for disse klyngene for etablering av internasjonale prosjekt (EUs rammeprogram mv.).

3.2 Målgruppe

Den primære målgruppen har vært Region Värmland, Länsstyrelsen i Värmland, Hedmark fylkeskommune og trebedriftene i Värmland og Hedmark.

Ut over dette har det vært viktig å involvere aktører som kompletterer bildet i forhold til Trippel Helix. Det vil si spesielt utdanningsaktører og FoU.

Prosjektet har også hatt åpning for å involvere klyngeinitiativene i en større geografi: Oppland fylke, Akershus og Østfold fylker i Norge og Dalarna og Gävleborg i Sverige.

3.3 Aktivitetsbeskrivelse

Kjernegruppen i prosjektet har bestått av representanter fra TUAB/Union Wood og Tretorget. Disse har gjennomført 5 workshops i Karlstad. For å gjennomføre disse workshops har en benyttet innleide konsulenter: Øivind Eriksen Vik (Eriksen Vik Consulting) og Lena Torin (Reach Europe). Disse har bidratt med:

- Forberedt workshops
- Ledet møtene
- Oppsummert disse og laget utkast til prosjektprospekt og prosjektplan

En vesentlig del av ressursene i prosjektet har vært lagt inn her. Eksternt personell og reiseutgifter utgjør 56 % av norsk regnskap og 68 % av svensk regnskap.

På de fleste workshops har Dalarna og Gävleborg vært representert gjennom IUC Dalarna. På den avsluttende workshop hadde en også med representanter fra klyngeinitiativene i Oppland (Trevest i Oppland) og i Østfold og Akershus (Trebruket AS).

Mellom workshops har TUAB og Tretorget:

- Gitt tilbakemeldinger mellom møtene basert på kontakt med bedrifter og andre
- Laget presentasjoner
- Drevet forankring mot det næringslivsaktører, det offentlige, FoU og utdanning i en til en møter
- Ut fra signaler i samtaler med aktørene så har en ikke etablert egne møtearenaer for dette temaet
- Temaet har vært løftet fram i allerede etablerte areaner: Styremøte og medlemsmøte i Union Wood, styremøte i Tretorget osv.
- Berørt på møter i diverse prosjekt som varmebehandling og Interreg FEM
- Drøfting med øvrige clustre og interesseorganisasjoner i respektive land slik som Wood Craft Network, Träcentrum i Nässjö, Ecobuild, Det nationella träbyggnadskansellet, Trefokus, Nettverk i Trøndelag og Sørlandet, Trehusklyngen Innlandet
- Innhentet en del teoribakgrunn ut over hva en hadde før oppstart av prosjektet
- Drevet løpende informasjon til offentlige aktører

Ut over deltakelse i workshops og spesifikke møter for forankring har mye av arbeidet også skjedd i andre prosjekt. Se kopling mot andre prosjekt (kap 9).

4. Indikatorer

Kvinner som 15-24 som har deltatt i prosjektet: Mål 2 – Resultat 0

Ingen pga ingen aktivitet mot utdanningsinstitusjoner som har involvert elever.

Antall kvinner eldre enn 24 år: Mål 2 – Resultat 4

Lena Torin, Åsa Gjertling, Helen Bringsell, Ellinor Bjerke og Runa Elisabeth Skyrud
Dokumentasjon: Timelister og møtereferat.

Antall menn 15-24 år: Mål 3 – Resultat 0

Ingen pga ingen aktivitet mot utdanningsinstitusjoner som har involvert elever.

Antall menn eldre enn 24 år: Mål 22 – Resultat 17

Se vedlegg med henvisning til dokumentasjon i møtereferat, timelister mv

Antall deltakende foretak: Mål 5 – Resultat 14

Se vedlegg med henvisning til dokumentasjon i møtereferat, timelister mv

Antall nyetablerte og videreutviklede grenseoverskridende klynger

Vi viser her til den gruppen som møttes på workshop i november. Denne workshopen var var første gang representantene fra klyngene/initiativene i Oppland og Akershus/Østfold møtte tilsvarende intitiativ på svensk side og vise versa.

Etablerte institusjonelle samarbeid: Mål 0 – Resultat 5 (2 av disse er ikke grenseoverskridende)

1. Prosjekt varmebehandlet tre med tilknytning til lövträprosjektet (grenseoverskridende)
2. Etablert samarbeid med Det nationella träbyggnadskanseliet
3. Samarbeidsforum mellom Trevekst i Oppland og Tretorget via NHO Innlandet
4. Samarbeid med partene i arbeidslivet – konf deltakelse i workshops (grenseoverskridende)
5. Tretorget følger opp arbeidet i prosjekt JämVäxt med Centrum för genusforskning ved Karlstads universitet med sikte på et mulig samarbeid i forhold til Trehusklyngen Innlandet (grenseoverskridende)

Egne indikatorer

Både ambisjonen om å etablere et langsiktig klyngeinitiativ i Indre Skandinavia og at en slik klynge skal kunne etableres med et omfang og en effekt lik The Paper Province er beholdt.

5. Virkning i forhold til kriteriene

5.1 Grenseregional merverdi

Drøftingene i prosjektet viser at klyngene/initiativene har både parallelle og kompletterende arbeidsområder. Ønske om å bidra til mer innovasjon er likt i alle klyngene og i den forbindelse arbeider alle klyngene som pådriver i forhold til etablering av signalbygg. Metodene er derimot noe ulike i forhold til dette, og kan beskrives som kompletterende. Noen klynger har stort fokus på industrialisering (Hedmark og Värmland/Dalarna), mens andre har mer fokus på tradisjonsbruk av tre (Oppland og Dalarna). Forretningsmodellen og eierskapet

til de ulike klyngeintiativene er også forskjellig. Fra en rent kommersiell innfallsvinkel (Trebruket AS), via etablerte fellesgodeprodusenter (Tretorget AS) til å være et prosjekt hos en allerede etablert aktør (TUAB og Trevekst i Oppland).

Drøftingene i prosjektet viser at en har et stort potensial for overføring av erfaringer med hensyn til klyngeutvikling. Slikt arbeid er definitivt avhengig av kontekst (næringsstruktur, ildsjeler, sponsorer mv) og en kan ikke uten videre kopierer arbeidsmønstre fra en klynge til en annen, men det finnes også klare fellesnevner som behovet for en tydelig bedriftsforankring av alle tiltak. Selv om det er etablert nasjonale arenaer for læring og informasjonsutveksling blant klynger (f eks nettverket for regionale drivere som Innovasjon Norge / Trebasert innovasjonsprogram driver), så gir det en ytterligere dimensjon å lære på tvers av riksgrensen. Når en ser på ulike resultater for samme tiltak, så tvinges en til å vurdere også forskjeller i bedriftskultur, styringssystem, virkemiddelapparat og annet. Dette gjør læringseffekten større.

Samarbeid over grensen åpner også muligheten for å tilby næringslivet (og andre) andre virkemidler. Vi viser her til samarbeidsprosjektet rundt varmebehandling av tre som en i løpet av prosjektperioden har lyktes med å få finansiert via Svensk-norsk industrifond. Alle aktørene ser ellers muligheten for å kunne nærme seg ulike former for EU-prosjekter som stort sett krever minimum 3 aktører fra 3 ulike land. To miljø som kjenner til hverandre kan her være et godt utgangspunkt for å søke videre med hensyn til samarbeidspartnere. resultater for bedrifter og øvrige trippel helix.

5.2 Bedre miljø

Alle workshops er søkt avholdt i tilknytning til andre møter og slik at reiseavstanden er blitt minst mulig og med en mulighet for kollektiv transport. Dette har ført til at møtene er blitt holdt i sentralt (vis a vis jernbanestasjonen) i Karlstad.

Vi vil ellers peke på at prosjektet har fokus på tre som er dokumentert å være et miljøriktig materiale. Vi mener videre at økt kontakt mellom disse klyngene vil kunne bidra til økt forretningsmessig kontakt mellom disse miljøene. En kan da gjøre håp om mindre transport som en effekt.

5.3 Likestilling mellom kvinner og menn

Bransjen som dett prosjektet er kraftig mannsdominert. Et slikt forprosjekt har ingen mulighet til å endre på dette faktum for bransjen. Den totale mannsdominansen i bransjen har påvirket aktørbildet, men vi vil peke på at blant de innleide konsulentene har vi 50 / 50 kjønnsfordeling. Dette gjelder også langt på veg blant de involverte hos svensk og norsk prosjekteier.

5.4 Etnisk mangfold og integrasjon

Det har ikke vært arbeidet spesifikt med dette arbeidsområdet i dette forprosjektet.

6. Prosjektets øvrige resultat og erfaringer

Forprosjektet har resultert i en foreløpig prosjektplan for hvordan en skal formaliseres samarbeidet for å kunne hente ut konkrete gevinster for bedriftene i de ulike klyngene og for å styrke og videreutvikle klyngene på en effektiv måte. Prosjektplanen slik den forelå ved forprosjektets slutt i februar er vedlagt.

En viktig del var også å forankre prosjektet blant næringsliv, utdanningsaktører, FoU og hos de offentlige aktørene. Opprinnelig var dette tenkt å skje gjennom mindre og større møter. Det er ikke avholdt noe større møte, men det er avholdt en rekke ”en til en” møter / småmøter der prosjektideen er presentert og der prosjekteierne har mottatt innspill til prosjektet. Som underlag til slike møter / drøftinger er det laget et prosjektprospekt. Prosjektprospektet er ikke oppdatert ut fra alle innspill. Prospektet følger vedlagt.

En viktig effekt av prosjektet har vært et utvidet kontaktnett på tvers av riksgrensen. Dette utvidede kontaktnettet gjorde blant annet at en i løpet av rekordtid greide å etablere et konsortium som søkte Svensk – norsk industrifond om midler til et prosjekt om varmebehandling av tre. Det er brukt ressurser på å forsterke kontaktnettet og ut over de gjennomførte workshops så har en blant annet hatt svenske deltakere på Bransjeprogrammet Trefylket sitt seminar om energi og trebygg og representanter fra Trehusklyngen Innlandet har besøkt trehusindustri i Värmland. Disse siste aktiviteter ligger utenfor dette forprosjektet, men kontaktene som er etablert gjennom forprosjektet har utløst disse aktivitetene.

7. Grenseregional samarbeid etter prosjektets slutt

Tretorget AS og TUAB fortsetter arbeidet med å fullføre en prosjektbeskrivelse og å få fram regional medfinansiering til et prosjekt som bygger videre på dette forprosjektet. Prosjekteierne har fortsatt opsjonen om et prosjekt i hele Indre Skandinavia, men det er enda for tidlig å konkludere med hvilken geografi som et hovedprosjekt vil ta for seg.

Uavhengig av dette er det gjennom forprosjektet etablert kontakter med blant annet Trästad 2012, Ecobuild og Trehusklyngen Innlandet som det vil bli arbeidet videre med.

8. Resultatspredning og skilting

Prosjekteierne i forprosjektet har gjennomført skilting i samsvar med instruks. En har også etter beste evne søkt å få fram finansieringskildene på de dokumenter som har blitt utarbeidet (prosjektbeskrivelse og prosjektprospekt). Siden dette til nå har vært arbeidsdokument så kan nok merkingen her bli bedre.

Sluttrapport vil bli gjort tilgjengelig på hjemmesidene til prosjekteierne. Her vil også søknaden med prosjektbeskrivelse bli lagt ut når denne er fordig.

9. Koblinger til andre prosjekt

Prosjekteierne har lagt stor vekt på at våre prosjektaktiviteter skal være koordinert med andre prosjekt og virke kompletterende. Dette har også vært viktig i forhold til arbeidet med et eventuelt hovedprosjekt. Av prosjekt som en har hatt kontakt med kan nevnes:

1. Holiwood – som blant annet har gitt tilgang til kunnskap om varmebehandling
2. ECO build – som blant annet har gitt tilgang til miljøkriterier
3. Varmebehandling av tre finansiert av Svensk norsk industrifond – som har gitt viktige innspill til produkt og prosessutvikling ved etablering av produksjon i Värmland
4. Interregprosjektet FEM og GREEN – miljøperspektiv og energivennlige bygg
5. Trehusklyngen Innlandet – industrielt trebyggeri

10. Annet

Forprosjektet viser at etablering av grenseoverskridende prosjekt i stor grad handler om modningsprosesser. Slike prosesser tar tid fordi det er mange aktører som skal bli involvert. Prosjekteierne vil derfor blant annet fortsette arbeidet med å forankre prosjektet og da særlig i næringslivet.

Vi registrerer ellers med glede at det er økt interesse fra det offentlige på denne type spørsmål. Vi viser her til konkrete formuleringer i RUP i Värmland og Strategi for skog- og trenæringsene i Hedmark og Oppland.

Indikatorrapportering

Antall menn eldre enn 24 år: Mål 22 – Resultat 17

Dokumentert i møtereferat for workshop 5. og 6.november 2008 i Karlstad:

Ola Rostad
Hans Nilsson
Björn Axelsson
Ulf Andersson
Per-Erik Jevne
Bjørn Lier
Per Rognerud
Börje Olsson
Øivind Eriksen-Vik

Dokumentert i Timelister for Ola Rostad:

29. mai 08: Gunnar Wijk
25. august 08: Morten Ørbeck
11. januar 09: Tom Jonstad
23. januar 09: Harald Thoresen og Ola Øyen
2. februar 09: Jostein Takle og Svein Egil Holmsen
17. februar 09: Tore von Brodtkorb

Antall deltagende foretak: Mål 5 – Resultat 14

Dokumentert i møtereferat for workshop 5. og 6.november 2008 i Karlstad:

Tretorget AS (Norsk prosjekteier)
TUAB (Svensk prosjekteier)
IUC Dalarna
Union Wood
Trebruk AS
Landsbyen Næringshage AS/ Trevekst i Oppland
Reach Europe (Rådgiver Sverige)
EV Consulting (Rådgiver Norge)

Dokumentert i timelister for Ola Rostad:

29. mai 08: Träcentrum i Nässjö
25. august 08/11. januar 09: Østlandsforskning
23. januar 09: NHO Innlandet og Silvinova AS
2. februar 09: Moelven Utvikling AS
17. februar 09: Nova Lloyds International SL

Norsk Prosjekt ledare

OLA ROSTAD

Svensk Prosjekt ledare

ULF ANDERSSON

